

BIJBELSE ACHTERGRONDEN BIJ DE ISRAELREIS

Dag 1 22 oktober   Aankomst in Tel Aviv   TEL AVIV en YAFO

Wie Israël per vliegtuig binnenreist, ziet tijdens de landing onder zich liggen de stad Tel Aviv.

TEL AVIV

De naam betekent 'Lenteheuvel'. Tel Aviv is met 391.300 inwoners (3.250.000 totaal in de agglomeratie) de tweede stad van Israël, na Jeruzalem met 753.100 inwoners, en voor Haifa (265.800) en Rishon LeZion (225.000)

Geschiedenis van de stad

Tel Aviv is begonnen als een nederzetting ten noorden van Jaffa. Tijdens de eerste immigratiegolf van Russische Joden in 1887, werd ten noordoosten van Jaffa de wijk *Neve Zedek* gebouwd. Neve Zedek werd modern opgezet, met straten die van noord naar zuid en van west naar oost liepen. In de daarop volgende jaren werden meer wijken gebouwd.

In 1910 (toen waren er 100 inwoners) werden de eerste wijken Tel Aviv gedoopt. Tel Aviv betekent Lenteheuvel, de term komt onder meer voor in het bijbelse boek **Ezechiël** en wel uit **hoofdstuk 3 vers 15**, de plek waar de profeet Ezechiël een visioen van God kreeg (maar dit is een heel ander Tel Aviv, ergens in Babylonië): ***Ik kwam weer in Tel Aviv, bij de ballingen die wonen bij het Kebarkanaal. Daar zat ik zeven dagen verdoofd in hun midden.***

Tel Aviv was een stedenbouwkundig succes, en de bevolking groeide gestaag. Na de Eerste Wereldoorlog was er weer een immigratiegolf. Veel Europese architecten kwamen naar Israël. Met name in de jaren '30 zijn door hen veel huizen en kantoren in Tel Aviv ontworpen. De huizen werden gebouwd zonder tierelantijnen, met bouwkundige trucjes om de hitte buiten te houden en veelal in de stijl van het 'Nieuwe Bouwen'. Tel Aviv is qua architectuur van de jaren 30 het grootste openluchtmuseum ter wereld. Sinds 2003 staat *De witte stad*, zoals deze genoemd wordt, op de werelderfgoedlijst van UNESCO, als een van de weinige met 20e-eeuwse attracties.

Op 5 mei 1948 is de onafhankelijkheid van Israël in Tel Aviv uitgeroepen. Tijdens de oorlog die volgde na het uitroepen van de staat Israël is het één jaar de hoofdstad van Israël en de vergaderplaats van Israëls tijdelijke parlement geweest, totdat na de oorlog Jeruzalem in 1949 werd aangewezen als hoofdstad. Aanvankelijk waren veel ministeries nog gevestigd in de kuststad, maar door de jaren heen zijn alle op het ministerie van defensie na verhuisd. Veel ambassades zijn gevestigd in de agglomeratie van Tel Aviv.

Sinds 1950 is Tel Aviv samengegaan met Jaffa, als gemeente *Tel Aviv-Jafo* of *Tel Aviv-Jaffa*. Met nog enkele voorsteden vormt dit zo een agglomeratie van meer dan 3 miljoen inwoners. In 1956 werd door samenvoeging van drie wetenschappelijke instituten de Universiteit van Tel Aviv gesticht, thans de grootste universiteit van Israël.

Tel Aviv is ook bekend om zijn mooie stranden. Deze dag kunt u daarom acclimatiseren, door er wat rond te kuieren dan wel luieren, te zwemmen, of (als dat lukt) Yafo aan te doen. Het is namelijk heerlijk **wandelen** van Tel Aviv naar Yafo (vanuit ons hotel in Tel Aviv totaal zo'n 7 km over een mooie boulevard, heen en weer). Voor wie tijdens de reis wat heeft kunnen bijslapen wellicht prettig om te doen, na al het zitten). Overigens bestaat de kans dat we op de laatste reisdag Yafo per bus bezoeken, maar dat is niet zeker. Hieronder vertellen we meer over het mooie Yafo.

YAFO (JAFFA)

Ten zuiden van Tel Aviv ligt het stadje Yafo (Jaffa). Het is een oude havenstad in Israël, en tegenwoordig een stadsdistrict van de gemeente Tel Aviv-Jaffa.

De naam Jaffa betekent 'mooi', en het is er nog steeds schilderachtig mooi, zowel qua ligging als stadje zelf.

In de Bijbel komen we het tegen als 'Jafo', in:

Jozua 19:46, als onderdeel van het toegewezen grondgebied voor de stam Dan.

Ook in **2 Kronieken 2:15** (*dan zullen wij op de Libanon bomen kappen zo veel u maar nodig hebt. We zullen de stammen als vloten over zee naar Jafo vervoeren, van waar u ze naar Jeruzalem kunt overbrengen*),

en **Ezra 3:7** (*De steenhouwers en andere vaklieden werden uitbetaald in zilver; de Sidoniërs en Tyriërs ontvingen voedsel, drank en olie om, met toestemming van Cyrus, de koning van Perzië, cederhout over zee van de Libanon naar Jafo te vervoeren*)

wordt deze havenstad vermeld, als de plaats waar het cederhout voor de tempel aankwam. Dit werd over zee vanuit Libanon aangevoerd.

Maar het meest bekende verhaal waar Jafo in voorkomt is toch wel:

Jona 1:3: *En Jona maakte zich gereed, maar vluchtte naar Tarsis, weg van de HEER. Hij ging naar Jafo en vond er een schip met bestemming Tarsis.*

Ook wordt dit stadje in de Bijbel aangeduid als 'Joppe':

In het boek **Handelingen** (om precies te zijn in **Hand.9:36,38,42,43** en **10: 5,8,9,23**) speelt het stadje een rol als de verblijfplaats van **Petrus** (in het huis van Simon de Leerlooier). Hier verbleef hij toen hij het **visioen met het laken** kreeg (met reine en onreine dieren), en de boodschappers van de Godvrezende Romein Cornelius hem kwamen halen om naar Caesarea te gaan. Dezelfde reis naar Caesarea (noordwaarts, langs de kust) hopen wij morgen te maken, al is het niet zoals Petrus te voet (die er waarschijnlijk een mooie strandwandeling van had!), maar per bus.

Jaffa is een van de oudste steden ter wereld. Zo'n 4000 geleden is de stad door de Phoeniciërs gesticht. Tijdens de intocht onder Jozua bestond het al, zagen we hierboven.

Sommigen schrijven de stichting zelfs toe aan Jafeth, een van Noachs zonen. Ook woonden de Filistijnen er, gedurende een bepaalde periode.

Jaffa is onder andere bekend geworden vanwege de Jaffa-sinaasappels die wereldwijd geëxporteerd worden. De haven is inmiddels onder andere vanwege de opkomst van de havens van Haifa en Ashdod buiten gebruik geraakt als goederenhaven. Er liggen nu vissersboten en enkele jachten en rondvaartboten.

Het oude stadscentrum van Jaffa is mooi gerestaureerd. Er wonen veel kunstenaars en er zijn galerieën, musea, theaters, winkeltjes en horecagelegenheden. Ook worden hier veel concerten en festivals georganiseerd, grotendeels in de open lucht. Dit gebied is een trekpleister voor nationaal en internationaal toerisme.

In het nieuwe centrum van Jaffa, rond Sderot Yerushalayim (Jeruzalemboulevard), is de bevolking gemengd Joods-Arabisch. Dit gebied is tevens het centrum van de Bulgaarse gemeenschap in Israël. Hier liggen twee voetbalstadions (Blumfield, waar Hapoel Tel Aviv en Maccabi Yafo spelen) en een conservatorium. Bij het conservatorium ligt het Groningenpark, gesticht met giften uit de provincie Groningen. Meer naar de randen van Jaffa is de bevolking overwegend Joods.

Jaffa 'in Jeruzalem'

Een van de oude poorten van Jeruzalem heet de *Jaffa-poort*. Deze poort ligt aan de westkant van de oude stad van Jeruzalem, op wat ooit de weg tussen Jaffa en Jeruzalem was. Een hoofdstraat van Jeruzalem die naar die poort ligt, heet de Jaffo-straat. Dit hopen we later op onze reis nog tegen te komen.

Dag 2 23 oktober 2012 Aankomst in Galilea (SAVYON, CAESAREA, KARMEL, JIZREEELVLAKTE)

's Morgens gaan we eerst naar het savyon centre van de in Nederland geboren rabbijn Brodman. Daarna reizen we naar het noorden, eerst via Caesarea.

CAESAREA

De havenstad is in de 4e eeuw v.Chr. gesticht door de Feniciërs. Later ging het deel uitmaken van het Griekse rijk van Alexander de Grote. Daarna werd het een twistappel tussen de hellenistische rijken van de Seleuciden en Ptolemaeën waarna het Romeinse Rijk de macht overnam. De stad heette in die tijd 'Strato's Toren' en had een vrij beperkte omvang.

Herodes de Grote

In de Romeinse tijd werd de stad door Herodes de Grote uitgebreid en verfraaid. De bouwwerkzaamheden vonden plaats tussen ca. 22 en 10 v.Chr. Herodes gaf de stad de naam Caesarea, ter ere van keizer Caesar Augustus. Onder Herodes groeide Caesarea van een relatief onbetekenende plaats uit tot de tweede stad in het Joodse land. Herodes liet een grote haven aanleggen, met ruimte voor zo'n 300 (!) schepen. De haven was in de eerste eeuw een tussenstation op een van de belangrijkste vaarroutes van Alexandrië naar Rome. Ook bouwde hij in Caesarea aan de kust een paleis, waar hij 's zomers verbleef (eigenlijk was Jeruzalem de hoofdstad maar in de zomer is het daar dikwijls onaangenaam heet). In de stad zelf bouwde Herodes een *agora*, verschillende tempels, een amfitheater (waar vijfjaarlijkse spelen werden gehouden) en een hippodroom met uitzicht over zee. Omdat in de door Herodes uitgebreide stad meer water nodig was dan uit natuurlijke bronnen voorhanden was, legde hij een lang aquaduct aan dat vanuit het Karmelgebergte water naar de stad bracht. De stad was in het geheel uit schitterende witte stenen gebouwd. Het was een soort 'Rome in het klein', en werd een stad van faam in de wereld van toen.

Romeinse residentie

Toen Judea in 6 na Chr. een *provincia* werd, kozen de Romeinse *praefecti* en later *procuratores* Caesarea als residentie. Zij gebruikten het paleis van Herodes als *praetorium*. Pontius Pilatus liet in Caesarea een tempel bouwen ter ere van keizer Tiberius. Op deze tempel is de beroemde *Pilatus inscriptie* gevonden.

In de **Bijbel** wordt Caesarea verschillende malen genoemd. Het dient niet verward te worden met Ceasarea Filippi (dat bij het Hermongebergte lag, in het noordoosten van Israel).

In het boek Handelingen speelt Caesarea bij verschillende personen een rol:

- **Handelingen 8: 40.** Hier lezen we dat Filippus, na de doop van de kamerling uit Morenland, in alle steden het evangelie verkondigde, tot hij in Caesarea aankwam (als sluitstuk, gezien de status van deze stad).
- **Handelingen 10: 1 en 24.** Hier verbleef de Romeinse officier Cornelius. Hij nodigde Petrus uit om vanuit Jaffa bij hem te komen. Toen Petrus bij hem in huis was, werd hier de Heilige Geest voor het eerst op een heiden (Romein) uitgestort (Hand.10: 44-46). Dus Caesarea is de plaats van "het Pinksterfeest voor ons". (bij Pinksteren, Hand.2, waren enkel Joden en Jodengenoten aanwezig). Het mooie van dit verhaal is: de heilige Geest kan ook in het 'Romeinse gebied' komen en werken!
- **Handelingen 21: 8.** Het reisgezelschap komt in Caesarea aan, en verblijft bij Filippus (waarin we in 8:40 al hoorden).
- **Handelingen 23:23.** Tegen Paulus, die in Jeruzalem gevangen was genomen, en die naar Caesarea overgebracht werd voor verhoor, was een moordaanslag beraamd. Paulus' neefje had daarvan gehoord en dit aan de Romeinen verteld. Als bescherming kreeg Paulus toen mee: 200 soldaten, 70 ruiters en 200 lichtbewapende mannen. Met dit indrukwekkende escorte kwam Paulus in Caesarea aan!

- Uit **Handelingen 23:35** en de rest van het boek kunnen we afleiden dat Paulus 2 jaar in het paleis van Herodes de Grote (dat gebruikt werd als residentie voor de stadhouders) als gevangene heeft vertoefd. Opgravingen en overgebleven zuilen tonen de plaats van dit paleis. Als je ziet hoe mooi dit aan zee ligt, krijg je een bijzonder beeld bij dit verhaal.
- In **Handelingen 23-27** lezen we hoe Paulus verschijnt voor achtereenvolgens Felix, Festus en zelfs koning Agrippa. Hier wist Paulus Agrippa bijna te bewegen om in Jezus te geloven (**Hand.26:28**). Hier beriep Paulus zich ook op de keizer, en vertrok hij per boot naar Rome (de zeereis die zou leiden tot de schipbreuk bij Malta).

We zien dus hoe belangrijk Caesarea is in het boek Handelingen. Het evangelie vond zijn weg door de wereld (als een steen en de kringen in de vijver). Het begon in Jeruzalem, maar ging zelfs naar deze grootse Romeinse stad, waar de Geest werd uitgestort. En deze stad fungeerde als de 'springplank' van waaruit Paulus naar Rome zou reizen, om daar in het hart van de heidense wereld het evangelie te brengen.

Latere geschiedenis

Tijdens de Joodse Opstand (66-70) braken in Caesarea onlusten uit als gevolg van spanningen tussen Joodse en heidense bevolkingsgroepen in de stad.

Zoals de rest van het land, werd de stad vervolgens onderdeel van het Oost-Romeinse Rijk, vanaf de 7e eeuw de Arabische Rijken, tussen 1101 en 1187 een kruisvaardersrijk, dan weer Arabische Rijken, vervolgens in de 16e eeuw het Ottomaanse Rijk, het Britse mandaat (1918) en tenslotte Israël (1948). Tegenwoordig is Caesarea naast een archeologisch belangrijke plaats ook een moderne badplaats waar toeristen kunnen zeilen, duiken en zich met watersport vermaken.

KARMEL

De berg Karmel (te onderscheiden van het plaatsje Karmel) is eigenlijk een 20 km lange bergketen. De naam betekent 'boomgaard'. De hoogte varieert van 170 m (aan zee bij Haifa) tot 550 m (richting het zuidoosten, bij Jenin).

In de **Bijbel** wordt de Karmel genoemd in o.a.:

- **Jozua 19: 26.** De Karmel wordt hier genoemd als grens van het gebied van de stam Aser.
- **Jesaja 33: 9.** *Het land verdroogt en verdort, de Libanon is onteerd en verwelkt, De Saron is een wildernis geworden, Basan en de Karmel zijn kaalgeslagen.*
Hieruit maken we op dat de Karmel bebost was.
- Ook uit de bekende profetie van **Jesaja 35: 2** maken we dit op. *De woestijn zal zich verheugen, de dorre vlakte zal vrolijk zijn, de wildernis zal jubelen en bloeien, jubelen en juichen van vreugde. De woestijn tooit zich met de luister van de Libanon, met de schoonheid van de Karmel en de Saron.*
- Ook was er weideland. In de heilsprofetie uit **Jeremia 50: 19** belooft God: *Ik zal Israel terugbrengen naar zijn weidegrond. Het zal weer op de Karmel en de Basan grazen.*
- Dat de Karmel mooi was, blijkt wel uit **Hooglied 7:5**, waar de berg als beeld gebruikt wordt voor het geliefde meisje: *Je hoofd rijst op als de Karmel, omkruld door purperen lokken, waarin een koning ligt verstrikt.*
- Maar het meest bekend is de Karmel wel van de strijd van **Elia met de Baälpriesters**. In **1 Koningen 18: 19** en verder leest u dit verhaal.
- In **1 Koningen 18:42** is Elia met zijn knecht op de top van de Karmel, en wordt boven zee het **wolkje** gezien ter grootte van een mannenhand. Een wolk die een enorme regen zou brengen, na de jaren van droogte.

(VLAKTE VAN) JIZREËL

Vanaf de Karmel, bij het Muchraqa-Klooster, is er een goed uitzicht op de Jizreëlvlakte. Deze vlakte is genoemd naar de stad Jizreël.

De vroegere stad Jizreël

- Deze stad was vroeger een Kanaänitische koningsstad (**Jozua 17:16**) en ging bij het gebied van de stam Issaschar horen.
- Later werd het de residentie van koning Achab (die koning was van het tienstammenrijk Israel in het noorden). Hier speelde ook het verhaal van de wijngaard van Naboth: Naboth die door Achab en Izebel vermoord werd, zodat diens wijngaard bezit van de koning kon worden. (**1 Koningen 21**).
- Hier trof ook later het oordeel van God het huis van Achab. Lees bijvoorbeeld het verhaal uit **2 Koningen 9: 30-37**, waar Izebel uit de toren van het paleis te Jizreël gestoten wordt, en sterft.
- Bijzonder is ook om te beseffen dat Elia, hier op de Karmel, "vleugels" kreeg toen hij van de Baälpriesters had gewonnen en het weer ging regenen. In **1 Koningen 18: 45,46** lezen we: ***Achab reed (vanaf de Karmel) in de richting van Jizreël. Elia werd door de hand van de HEER gegrepen. Hij schortte zijn lendendoek op en rende voor Achab uit, helemaal tot Jizreël.***

De Jizreëlvlakte (in de Bijbel ook wel "de vlakte" genoemd)

Vanaf de Karmelberg zien we uit op deze vlakte, die als een grote driehoek (ca.22 bij 22 km) Israel in loopt. Deze (nog steeds zeer vruchtbare, het wordt ook wel "de korenmand van Israel" genoemd) vlakte is altijd een belangrijk slagveld geweest. Het lag strategisch: wie deze vlakte beheerste, beheerste een groot vruchtbaar deel van Israel. Ook vormde hij een natuurlijke doorgang tussen het Egyptische rijk en het rijk der Babyloniërs/Syriërs etc.). Het gebeurde nogal eens dat deze 2 grootmachten naar elkaar opmarcheerden en elkaar troffen via de vlakte van Jizreël. Vele veldslagen vonden er plaats.

Ook in de Bijbel komt de vlakte voor als slagveld:

- Hier versloeg Barak Sisera (**Richteren 4:7**)
- Hier versloeg Gideon de Midianieten (**Richteren 6: 33 en 7:22**)
- Hier werd Saul verslagen door de Filistijnen (en stierven hij en Jonathan) (**1 Samuel 29**). Dit was overigens meer richting het Gilboagebergte, oostwaarts, een plaats die we nog hopen te bezoeken.
- Hier versloeg Achab de Syriërs (**1 Koningen 20:23 en verder**)
- Hier versloeg Farao Necho koning Josia (**2 Koningen 23:29**).
- Later werd de vlakte van Jizreël een aanduiding voor het eindgericht. Zo staat in **Openbaringen 16:16** dat eens alle koningen/volkeren bij Armageddon gelegen in de Jizreëlvlei samengebracht worden om het tegen Israel op te nemen (en verslagen zullen worden door Gods ingrijpen).
- In de 20^e eeuw is de Jizreëlvlakte opnieuw een slagveld geweest. In de Eerste Wereldoorlog behaalde de Engelse generaal Allenby na een zware slag hier een beslissende overwinning op de Ottomanen (Turken). Deze "**Battle of Megiddo**" had plaats van 19 sept.-1 okt. 1918.

Dag 3 24 oktober 2012 GOLAN, NIMROD, HERMON, BANYAS of TEL DAN, BERG DER ZALIGSPREKING, TABGHA, KAPERNAUM, MEER VAN GALILEA

GOLAN

De Golanhoogte is een heuvelachtig gebied op de grens tussen Libanon, Syrië, Jordanië en Israël. De Romeinen duiden het gebied aan als Gaulanitis.

Het strategisch gelegen gebied werd al sinds de oudheid hevig betwist door allerlei volkeren. In de tijd van Jozua hoorde het bij Israël, en ook ten tijde van Jezus' leven was het onderdeel van Israël. In de **Bijbel** wordt de Golan ook het gebergte van Basan genoemd. Het gebied vormde onderdeel van het gebied van de stam Manasse. Zie bijv. **Deuteronomium 4:43** (hier bleek tevens een van de vrijsteden gelegen te hebben); **Jozua 20:8, 21:27; 1 Kronieken 6:56**.

Ten tijde van de kruisvaarders was het fort 'Nimrod' zeer strategisch en praktisch onneembaar gelegen in dit gebied. En tijdens de Zesdaagse Oorlog van 1967 annexeerde Israël dit gebied om strategische redenen, nadat het door Syrië was aangevallen.

HERMON

Deze berg ligt in het uiterste noorden van de Golan, en is 2814 meter hoog. Het vormt een geliefd (en het enige) skigebied van Israël! Vanwege de sneeuw heet de berg in het Arabisch ook wel 'berg van de sjeik' (de oude man).

In de Bijbel komt de Hermon o.a. voor in:

- **Hooglied 4:8: *Mijn bruid, ga met me mee, kom mee, weg van de Libanon. Daal af van de top van de Amana, de top van de Senir, de Hermon. Weg van de bergen waar leeuwen huizen, weg van de holen waar panters schuilen. Zusje, bruid van mij, je brengt me in vervoering!***
- **Psalm 89: 12/13: *Van U is de hemel, van U ook de aarde, de wereld met alles wat er leeft, hebt U gegrond, het noorden, het zuiden, U hebt ze geschapen, Tabor en Hermon bejubelen uw naam!***

De Hermon en de Golan vormen ook het gebied waar de Jordaan ontspringt. Hier komen vier rivieren samen, die de Jordaan gaan vormen. In prachtige beelden wordt dit in de Psalmen bezongen:

- **Psalm 133** zingt erover hoe goed het is als broeders bijeen wonen. Dat is: ***als de dauw*** (het smeltwater red.) ***van de Hermon die neervalt op de bergen van Sion. Daar geeft de HEER zijn zegen: leven voor altijd.***
- Ook in **Psalm 42** wordt genoemd dat de Hermon alles met de Jordaan te maken heeft: ***Mijn ziel is bedroefd, daarom denk ik aan U, hier in het land van de Jordaan, bij de Hermon, op de top van de Misar.***

Het lijkt er dus veel op dat deze bij ons zo bekende en door velen geliefde Psalm 42 op een van de toppen in dit gebied is gemaakt!

BANYAS/TEL DAN

Beide vormen prachtige (natuur en archeologische)gebieden rond de bronnen van de Jordaan.

Boeiend aan Banyas is dat het het decor vormt van de belijdenis van Petrus in **Matteus 16:13**, dat Jezus de Messias is. Ook het "ga weg, achter mij Satan" klonk hier. We weten dit, omdat Banyas bij Caesarea Filippi lag, dat in deze tekst uit Matteus genoemd wordt. Vroeger werd hier ook de Griekse god Pan (van de panfluit) en de god Baäl vereerd.

Wat 'Tel Dan' betreft, is dat dit de plaats is waar Jerobeam een gouden kalf plaatste. "Van Dan (het noorden) tot Bethel (het zuiden)" was een uitdrukking om het hele land aan te geven. Zo liet deze koning aan de noord-en zuidgrens een gouden kalf plaatsen (**2 Koningen 10:29 / 2 Kronieken 13:8**). Overigens is de naam 'Jordaan' mogelijk afkomstig van deze stad. De naam bestaat uit 2 delen: "Jor"

en “daan” of “dan”. “Jor” komt van het Hebreeuwse “jarad”, dat “afdalen” betekent. Met andere woorden: “Jordaan”= het water dat “(Jor) afdalt” van “Dan”.

BERG DER ZALIGSPREKING

Van de Golan rijden we naar de Berg der Zaligspreking, gelegen aan het meer van Galilea. Deze berg is zeer bekend, uit **Matteus 5-7**, waar de zaligsprekingen uit Jezus’ mond klonken, en Hij de wet van God nader uitlegde. Ook de woorden “Zoek eerst het Koninkrijk van God” klonken hier.

TABHGA

Aan de voet van de berg der zaligsprekingen ligt Tabgha. Een kerk met de bekende prachtige mozaïekvloer herinnert aan het wonder van de 5 broden en 2 vissen dat heeft plaatsgehad, vermoedelijk op deze plaats. Lees **Matteus 14: 13-21**.

KAPERNAUM

Dit plaatsje, waar nog steeds de ruïnes uit de tijd van Jezus’ te bezichtigen zijn, is bekend uit de evangeliën. Hier woonden de vissers Simon en Andreas, Jakobus en Johannes, die hier door Jezus geroepen werden om Hem na te volgen (bijv. **Markus 1: 16-20**).

In Kapernaum is ook een ruïne van een synagoge. Deze staat op exact dezelfde plaats, waar Jezus in de synagoge preekte, en de onreine geest uitdreef (**Markus 1: 21-28**).

Ook genas Jezus in dit dorp de schoonmoeder van Petrus. (**Markus 1:29-31**)

Dit dorp is ook het decor van de vier mannen die hun vriend door het dak lieten zakken, aan de voeten van Jezus. (**Markus 2:1-12**). Uit de tekst blijkt dat dit alles gebeurde in het huis van Jezus zelf (Hij woonde er, en was weer “thuis”, zo lezen we in vers 1, en de mensen stroomden voor zijn huis samen). Dat was wat, dat die mensen zomaar een gat in het dak van Zijn huis maakten! Kennelijk mag Hij zo benaderd worden.

Tegelijk is Kapernaum niet alleen maar een plaats met een ‘zachte’ klank. Aan het adres van dit dorp was ook Jezus’ scherpe verwijt gericht (**Matteus 11:23**):

En jij dan, Kafarnaüm, je denkt toch niet dat je tot in de hemel zult worden verheven? In het diepst van het dodenrijk zul je afdalen! Want als in Sodom de wonderen waren gebeurd die bij jou gebeurd zijn, dan was het tot op de huidige dag blijven bestaan.

Wat dat betreft spreken de huidige ruïnes van wat eens een bloeiende gemeenschap was, boekdelen.

MEER VAN GALILEA

We besluiten de dag met een boottocht over dit meer. Om tot rust te komen na vele indrukken. Eigenlijk hoeft dit meer geen verder betoog. Het is de plaats van “de storm op het meer”, de wonderbare visvangst, Petrus die op het water liep, enz. enz.

Lees bijv. **Markus 4: 35-41, Matteus 14:22-32**.

Ook was dit meer de plaats van de verschijning van de Opgestane aan zijn leerlingen. Zij waren aan het vissen, en hij was op het strand, bij het kolenvuurtje, vis aan het bakken. Hij gaf hen de tip om de netten aan de andere zijde uit te zetten, en daarop volgde die geweldige visvangst. **Johannes 21**.

Dit meer wordt ook wel “Meer van Genesaret” of “Zee van Tiberias” genoemd. Tegenwoordig heet het in Israel: “Jam Kinnereth” (“Harpzee”), omdat het meer de vorm van een harp heet.

In de noordwesthoek van dit meer ligt overigens het gehucht “Migdal” waar Maria Magdalena (“van Migdal”) vandaan kwam (**Lucas 8:2**).

Dag 4 25 oktober 2012 NAZARETH KANA GILBOA GAN HASHELOSHA QASR EL YAHUD

Vandaag gaan we 'op naar Jeruzalem'!

Maar niet nadat we eerst een aantal boeiende plaatsen aandoen.

NAZARETH

Op onze route (ook al doen we het niet aan) ligt Nazareth. Bekend als de woonplaats van de Here Jezus. Hier groeide Hij op, speelde Hij als kind, en was Hij later timmerman (**Markus 6:3**). Er bestaan vermoedens dat Hij, na de vermoedelijke dood van vader Jozef, de zaak overgenomen, en er gewerkt heeft tot bijv. zijn zussen het huis uit waren. Toen, rond zijn 30^e kon Hij Nazareth verlaten (**Markus 1:9**) en zijn openbare optreden beginnen.

Nadat sinds de opkomst van de Islam de bevolking van Nazareth overwegend islamitisch werd, is Nazareth thans de stad met de grootste Arabische bevolkingsgroep binnen Israel. In de agglomeratie wonen zo'n 185.000 mensen, waarvan zo'n 40.000 Joden, die hoofdzakelijk wonen in de voorstad Nazareth Illit.

Omdat Jezus uit Nazareth kwam, is de Joodse uitdrukking voor christenen geworden: "notsrim" ("Nazareners"; in het Hebreeuws klinkt Nazareth als "Natsaret").

NAZARETH VILLAGE

Omdat in het huidige Nazareth zelf weinig herinnert aan Jezus en zijn tijd, bezoeken we het nabij gelegen "Nazareth village", een soort Bijbels openluchtmuseum, dat een mooi beeld geeft van het leven in de tijd van Jezus.

KANA

Mogelijk bezoeken we ook nog het plaatsje Kfar Kana, dat geïdentificeerd wordt met het Bijbelse Kana, waar Jezus water in wijn veranderde (**Johannes 2:1-11**). Het is echter geenszins zeker of het Bijbelse Kana op deze plaats lag. Ook kennen we Kana als de plaats waar Nathanaël is geboren (**Joh.21:2**).

GILBOA

Vervolgens volgen we de Jordaanvallei zuidwaarts. We komen langs het Gilboagebergte, bekend van de dramatische strijd van Saul tegen de Filistijnen, waar hij en zijn zoon Jonathan stierven (**1 Samuel 28:4 en 1 Samuel 31**). Ook in **1 Kronieken 10** wordt dit verhaal verteld).

En in 2 Samuel 1 lezen we hoe David rouwt over Saul en Jonathan, in zijn aangrijpende lied:

*"Als een gevelde hinde, Israël,
ligt jouw trots gesneuveld op je heuvels.
Hoe zijn de helden gevallen! (...)
Bergen van Gilboa, draag geen dauw meer,
duld geen regen op je hooggelegen velden:
daar ligt het heldenschild, vertrapt,
het schild van Saul, vergeten en verwaarloosd. (...)
Jonathan ligt gesneuveld op de heuvels.
Het verdriet verstikt me, Jonathan,
je was mijn broeder, en mijn beste vriend.
Jouw liefde was mij dierbaar, meer dan die van vrouwen.
Hoe zijn de helden gevallen..."*

GAN HASHELOSHA / CHAROD

Na alle indrukken is het goed ontspannen. We rijden naar Gan Hashelasha, een prachtig 'paradijsje' waar het goed toeven en zwemmen is. Het water heeft een constante temperatuur van 28 C, en op verschillende plaatsen komen de vissen heerlijk aan de tenen knabbelen (onschuldig overigens), wanneer men stilstaat.

Het ligt vlakbij de Charod bron, waar Gideon zijn manschappen selecteerde voor de strijd tegen de Midianieten. Het was hier, dat de bekende 'Gideonsbende' van 300 man overbleef. Het verhaal staat in **1 Samuël 7**.

QASR EL YAHUD

Deze plaats aan de Jordaan wordt gezien als de plaats waar Johannes de Doper Jezus doopte (**Matteus 3**). Ook wijst de traditie deze plaats aan als de locatie waar de Israëlieten de Jordaan overstaken op weg naar het Beloofde Land (**Jozua 3 en 4**), en als de plaats waar Elia de Jordaan overstak, voordat hij in de vurige wagen ten hemel voer (**2 Koningen 2**).

Vervolgens rijden we langs Jericho (**Jozua 5 en 6**) richting Jeruzalem. Als de tijd het toelaat bezoeken we ook nog de Berg van de Verzoeking (**Mt.4: 1-11**).

**Dag 5 26 okt. '12 JERUZALEM: YAD VASHEM HERZLBERG JERUSALEM ARCHEOLOGICAL PARK
EREV SHABBAT**

JERUZALEM: ALGEMEEN

Het is uiteraard ondoenlijk om alle plaatsen uit de Bijbel te noemen, waarin Jeruzalem voorkomt. Maar één ding maakt deze stad uniek: dit is de plek waarvan God heeft gezegd er te willen wonen. Hier heeft Hij letterlijk zoveel jaren gewoond (bijv. **1 Koningen 9:3**). Maar ook **Openbaringen 21 en 22** spreken erover dat hier een nieuw Jeruzalem komt, waar God onder de mensen woont. Jeruzalem wordt daarom ook wel de "navel van de wereld" genoemd: de plaats van de verbinding van het kind met de ouder. Van de mens met God.

Hier slechts enkele gegevens; we zullen nog genoeg horen en zien tijdens ons bezoek aan de stad.

- Jeruzalem wordt voor het eerst genoemd in Egyptische teksten uit het jaar ca. 1800 v.Chr.

- In de Bijbel is mogelijk de eerste vermelding van Jeruzalem: de stad Salem, waaruit koning Melchizedek kwam (**Gen.14:18**), die Abram ontmoette.

- Ook wordt de berg Moria (waar Isaäk bijna geofferd werd, **Gen.22**) gezien als de plaats waar nu het tempelplein ligt. In **2 Kronieken 3:1** wordt dit ook gesteld: **'Toen begon Salomo met de bouw van de tempel te Jeruzalem op de berg Moria.'**

Fascinerend is, dat een bekende archeoloog (Ritmeyer) sterke aanwijzingen heeft dat de ark van het verbond (die stond in het heilige der heiligen) op de rots heeft gestaan, waar thans de "Dome on the rock" (rock=rots) overheen gebouwd is. Waar dit moslimheiligdom staat, was vroeger het heilige der heiligen van de tempel. En de ark heeft, in zijn theorie, op die rots gestaan, die mogelijk de plek was van het bijna-offer van Isaäk.

- Natuurlijk is Jeruzalem vóór alles de stad van David. Tijdenlang was het de Israëlieten niet gelukt de toenmalige stadsstaat Jebus in te nemen. David slaagde erin de stad te veroveren, en toen kreeg deze de naam Jeruzalem. (of beter: Jeroesjalajiem). In **2 Samuel 5: 6 e.v.** wordt dit verteld.

- In 587 v.Chr. werd de stad door Nebukadnezar verwoest (**2 Koningen 24**).

- De boeken **Ezra, Nehemia** en **Haggai** vertellen over de herbouw van de stad en de tempel.

- In de Psalmen wordt Jeruzalem bezongen (o.a. **Psalm 122**)

- Verder is de stad in de Bijbel het toneel van o.a. de 12-jarige Jezus in de tempel, de intocht, de kruisiging, de opstanding, de hemelvaart vanaf de Olijfberg, en de gave van de Geest met Pinksteren.

- in het boek Handelingen is Jeruzalem het toneel van de verhalen van Petrus (Bijv. **Hand.3**) en Paulus (die ook in de tempel offerde), hier groeide de gemeente, die een messiasbelijdend joodse gemeente was. Hier werd de broer van Jezus (Jakobus) martelaar voor het geloof. Hier vond de verschrikkelijke strijd tegen de Romeinen plaats, waarbij Titus in het jaar 70 de tempel verwoestte ("er zal geen steen op de andere blijven"), en hier zal eens de Messias terugkomen na een verschrikkelijke strijd:

***"Zie, er komt een dag voor de HERE (...) Dan zal ik alle volken tegen Jeruzalem ten strijde verzamelen, de stad zal genomen worden, de huizen zullen worden geplunderd en de vrouwen geschonden. De helft van de stad zal wegtrekken in ballingschap, maar de rest van het volk zal in de stad niet uitgeroeid worden. Dan zal de HERE uittrekken om tegen die volken te strijden,...) zijn voeten zullen te dien dage staan op de Olijfberg, die vóór Jeruzalem ligt aan de Oostzijde; dan zal de Olijfberg middendoor splijten, oostwaarts en westwaarts, tot een zeer groot dal, en de ene helft van de berg zal noordwaarts wijken en de andere helft zuidwaarts (...) (8) dan zullen te dien dage levende wateren uit Jeruzalem vloeien."* (Zacharia 14)**

Indrukwekkend, wat er eens met de stad en de Olijfberg gebeuren zal! Het lijkt veel op wat in Openbaring 21 en 22 staat, waar we ook horen dat de bedreigde stad door God vernieuwd en gered wordt, waarbij levend water in de stad ontspringt, bij de troon van God. En waarbij Gods tegenstanders in een beslissende slag verslagen worden. Zach. vertelt dat het Loofhuttenfeest dan gevierd zal worden. Ook dat zijn beelden die terugkomen in het boek Openbaring: de schare die niemand tellen kan in de witte feestgewaden en met palmtakken: het zijn allemaal herkenbare beelden van hoe het Loofhuttenfeest gevierd werd/wordt.

Maar zover is het nog niet.

Sinds dat Jezus op aarde was, is de stad vele malen verwoest en herbouwd (zie het overzicht hieronder).

Jeruzalem - "jer" (=stad) van de "zalem-sjaloom" (=vrede)?

Jezus had al voorspeld dat de stad door de heidenen vertreden zou worden. (**Lukas 21:24**)

Maar Jezus zei er ook bij: "totdat de tijden der heidenen vol zijn". (**Lukas 21:24**).

Het is daarom niet vreemd dat velen vermoeden, dat wij nu in die tijd leven.

Immers, de stad is inderdaad 2000 jaar lang speelbal van de volkeren geweest.

Maar sinds de vorige eeuw is de stad voor het eerst weer geheel in Joodse handen.

Iets wat millennia ondenkbaar leek, is in onze dagen weer werkelijkheid.

De (bewogen) geschiedenis van Jeruzalem op een rijtje vanaf David: (hierbij heb ik alle gevechtshandelingen om de stad vetgedrukt)

1004 v.C.	verovering door David (2 Sam.5:6-10)
960 v.C.	start bouw Tempel door Salomo (2 Kron.3:1)
940 v.C.	inwijding Tempel (1 Kon.8:62-64)
587 v.C.	Nebukadnezer verwoest de stad en deporteert de bevolking naar Babel
538 v.C.	Start terugkeer onder de Perzische koning Kores (Ezra 1: 1-11)
515 v.C.	Voltooiing 2 ^e Tempel (Ezra 6:14-18)
445 v.C.	Herstel stadsmuren olv Nehemia (Neh.2:5 en 6:15-16)
167 v.C.	Antiochus Epiphanes ontwijdt de Tempel (1 Makkabeeën 1:20-24 en 41-61)
164 v.C.	Herovering stad en herinwijding Tempel olv Judas Makkabeeër (1Makk.1:36-61)
63 v.C.	De Romeinse generaal Pompeius verovert de stad
14 v.C. (ong.)	Herodes de Grote start herstel en verfraaiing tempelcomplex
4 v.C. (ong.)	Geboorte van Jezus Christus (Hij werd geboren "vóór Christus"! Dit komt door een latere telfout toen de kalender werd opgesteld)
30 AD (ong.)	Kruisiging, dood, opstanding en hemelvaart van Christus
66	Opstand tegen de Romeinen olv de Zeloten
70	Stad door Titus veroverd , waarbij de tweede Tempel verwoest is en de Joden verstrooid werden
135	Hadrianus verwoest de stad na een nieuwe opstand. Geeft de nieuwe stad de naam: 'Aelia Capitolina'. Noemt Israel: 'Palestina'.
324	Constantijn de Grote, tot het christendom bekeerd, en zijn moeder Helena, bouwen vele kerken op heilige plaatsen
614	De Perzen veroveren de stad. Gunstige periode voor de Joden.
629	De Byzantijnen (christelijk) heroveren de stad, waarbij veel Joden gedood worden.
638	Kalief Omar verovert de stad en bouwt een moskee op het tempelplein
660	Begin bouw Al Aqsa moskee
1099	Kruisvaarders veroveren de stad en richten een ongekende slachting aan
1187	Saladin verovert de stad en maakt er weer een moslimstad van
1250	De Mamelukken uit Egypte veroveren de stad
1517	De Turken veroveren de stad, en Israel wordt een deel van het Ottomaanse rijk.
1538	Bouw van de huidige stadsmuren olv Sultan Suleiman
1917	De Britten olv generaal Allenby veroveren de stad op de Turken
1948	Terugtrekking Britten en stichting Staat Israel. Na onafhankelijkheids oorlog Jeruzalem deels onder Israel, deels onder Jordanië
1967	In Zesdaagse oorlog wordt de stad verenigd, onder Israel.
1980	Jeruzalem door Knesset tot de eeuwige en ondeelbare hoofdstad van Israel verklaard

YAD VASHEM

'Yad Vashem' is het officiële monument van Israël voor het herdenken van de Joodse slachtoffers van de Holocaust. Het monument staat in Jeruzalem. Jad Wasjem betekent *gedenkteken* (letterlijk: "hand en naam") en is ontleend aan Jesaja 56:5: ***"Ik geef hun in mijn huis en binnen mijn muren een gedenkteken en een naam, beter dan zonen en dochters; Ik geef hun een eeuwige naam, die niet uitgeroeid zal worden."***

In de Joodse religie is het van belang dat het lichaam van de overledene na de dood begraven wordt, en dat het graf ongeschonden blijft. Van vele Holocaustslachtoffers zijn echter geen stoffelijke resten overgebleven. Daarom heeft Jad Vashem een "Hal van de Namen" die bedoeld is om niet alleen te laten zien welke personen zijn omgebracht, maar ook in de plaats te komen van een graf.

In de archieven is de geschiedenis van de Holocaust (Hebreeuws: *Sjoa*) opgeslagen. Tienduizenden persoonlijke getuigenissen zijn op video gezet of op schrift gesteld; er worden enorme hoeveelheden fotomateriaal en duizenden filmtitels in vele talen bewaard. Verder herbergt het archief miljoenen pagina's nooit gepubliceerde documenten, van de nazi's, van individuele Joden en Joodse instellingen, bezittingen, processen, gedeporteerden en overlevenden. Het meeste van al dit materiaal kan door bezoekers worden bekeken.

Het monument bestaat uit een herdenkingsruimte, een historisch museum, een "Hal van de Namen", een archief, een bibliotheek, het "Dal van de verwoeste gemeenschappen" en een park gewijd aan de "Rechtvaardigen onder de Volkeren", niet-Joden die tijdens de vervolging Joden hebben gered. In 2010 stonden hier 5009 namen van Nederlanders bij. Dit aantal neemt nog steeds toe, wanneer bekend/bevestigd wordt dat Nederlanders in de oorlog Joden hielpen te ontkomen aan de vernietiging.

JERUSALEM ARCHEOLOGICAL PARK

Na het bezoek aan Yad Vashem rijden we naar de Oude Stad, waar we het Jerusalem Archeological Park bezoeken. Dit vlak naast het tempelplein gelegen gebied geeft ons o.a. toegang tot een vrij onbekend, maar indrukwekkend stuk van de 'Klaagmuur', namelijk het gedeelte waar nog steeds een deel van het puin van de Tempel ligt, dat door de Romeinen in het jaar 70 van het Tempelplein naar beneden geworpen is. Christus had dit al met grote pijn in het hart voorzeggd: ***"Er zal geen steen op de andere blijven"*** (Matteus 24:2). Dit is zo uitgekomen, ook al had de Romeinse generaal Titus de tempel eigenlijk willen bewaren. In de strijd vatte de tempel echter per ongeluk vlam, en omdat al het bladgoud, dat de stenen bedekte, toen smolt, zag Titus zich genoodzaakt de tempel steen voor steen af te breken om het goud te herwinnen. De stenen zijn toen het tempelplein afgeworpen, als teken van het definitieve van de verwoesting. In de eeuwen daarna is veel van het puin van de tempel gebruikt om te hergebruiken voor huizenbouw etc. Overigens is er nog eenmaal in de geschiedenis een poging gedaan om de tempel te herbouwen, met toestemming van de Romeinen (onder keizer Julianus de Afvallige). Toen echter vlammen uit het onderaardse (mogelijk van vrijkomende gassen) opschoten en het werk vernietigden, vatte men dit op als een goddelijke afwijzing van de herbouw, en is deze gestaakt.

BERG SION, GEHINNOM

Vervolgens bezoeken we de berg Sion. Deze berg ligt aan de zuidzijde van de Oude Stad, juist buiten de stadsmuren, en herbergt o.a. het vermoedelijke graf van koning David. Hierboven is de zgn. 'Zaal van het laatste avondmaal', maar voor deze zaal is wel enige fantasie nodig, omdat het een gotisch gebouw uit de Middeleeuwen (door kruisvaarders gebouwd) betreft! De berg Sion kijkt uit over het Gehinnomdal. Dit dal is in de Bijbel het dal waar kindoffers aan de Moloch gebracht werden (voor God een gruwel), en was ook de vuilnisbelt van de stad. Hier werd het stadsafval gedumpt en verbrand. Mede om die reden is het Bijbelse woord "gehinnom" of "gehenna" het beeld voor de plaats van Gods gericht. In onze Bijbels is het woord vertaald met "hel": de plaats waar Gods vuur de

kwaaddoeners eens als "kaf" of "afval" zal wegdoen uit de wereld, zodat het goede overblijft. Vanaf de berg Sion is het contrast met dit dal er vlak naast veelzeggend.

KLAAGMUUR

Afhankelijk van de tijd bezoeken we hetzij aansluitend, hetzij tegen de avond, de Klaagmuur. Dit stuk muur aan de westzijde van het Tempelplein draagt het platform waarop eens de Tempel stond. Toen Israël in 1967 Jeruzalem veroverde, en men in feite het Tempelplein in bezit had, koos men er echter niet voor de moskeeën die hierop staan te vernietigen, maar om deze te respecteren, en men gaf het beheer over dit stuk grond aan de Waqf (een moslimorganisatie). Het is voor Joden sindsdien door moslims verboden te bidden op het Tempelplein. Ook mijden vele Joden dit plein bewust, uit vrees om per ongeluk over de plaats te lopen waar eens het Heilige der Heiligen was. Men bidt daarom aan de voet van dit plein, bij de Klaagmuur ofwel de Westelijke Muur (Hebreeuws: Kotél). Dit is voor hen de heiligste plaats. In kleine groepjes vinden er constant gebedsliturgieën plaats, met name rond en op de Sabbat. Ook worden veel briefjes met gebedspunten in de eeuwenoude stenen gestoken, vanuit het gevoel hier zeer dichtbij de plaats te zijn waarvan de Here God gezegd heeft er te willen wonen.

SABBAT

In Jeruzalem zullen we ook de Sabbat meemaken. In deze stad valt in veel wijken het leven dan echt stil (in tegenstelling tot bijv. Tel Aviv, waar alles 24/7 doorgaat). De Sabbat begint op vrijdagavond en duurt tot zaterdagavond. Gaandeweg de vrijdag valt langzaam maar zeker het openbare leven stil, en keert de stad zich in. Sabbat betekent letterlijk: "kappen" of "staken". Je kapt waar je mee bezig bent, en gaat rusten. Immers: God rustte ook van zijn scheppingswerk. Eén van de basisregels voor de Sabbat is dan ook dat de mens, net als God, niet creatief bezig zal zijn (wel onderhoudend). Creatief bezig zijn is: iets nieuws maken. Bijvoorbeeld vuur, dat mag dus niet op sabbat gemaakt worden. Een bestaand vuur mag wél aangehouden worden. Dit wordt ook doorgetrokken naar electriciteit. Wie bijv. een lichtschemelaar aandoet, maakt daarbij altijd een klein vonkje. Dit mag op Sabbat dus niet, want wie een vonk maakt is creatief bezig (vuur maken uit "niets"). Maar wel mogen vóór de sabbat lampen ontstoken worden, die dan heel de sabbat blijven branden. Hiervoor zijn overigens speciale energiezuinige lampen op de markt. En zo zijn er veel meer regels, die overigens door verschillende stromingen binnen het Jodendom verschillend gehanteerd worden, al naar gelang hoe strict men ze opvat. Maar kern blijft: meer rusten met God, genieten van wat er is, en niet nóg meer maken/willen. Overigens is in de toeristische gedeeltes minder van de sabbat te merken.

Dag 6 27 okt. 2012 SABBAT IN JERUZALEM - WANDELINGEN EN GEBEDEN: OLIJFBERG-DOMINUS FLEVIT-GETHSEMANE-KIDRONDAL-VIA DOLOROSA-TEMPELPLEIN-GRAFKERK-GRAFTUIN

Vandaag is het Sabbat. We wandelen in en rond de Oude Stad, en beginnen de dag met een morgengebed en sluiten deze af met een middaggebed, beide bij bijzondere plaatsen. Met deze korte diensten willen we de rustdag wijden.

OLIJFBERG

We beginnen de dag op de Olijfberg, uitzijnde op de stad Jeruzalem.

Wanneer we de Olijfberg bezoeken, zien we o.a. de grootste Joodse begraafplaats ter wereld, dusdanig aangelegd dat de gestorvenen bij de komst van de Messias de stad Jeruzalem zullen aanschouwen.

DOMINUS FLEVIT

Op de plaats waar de Here Jezus tijdens zijn intocht in Jeruzalem weende over de stad (**Lukas 19:41**) is nu een kerkje gebouwd, waar een prachtig uitzicht is. Hier willen we samen de dag beginnen met een morgengebed.

GETHSEMANE

We bezoeken de hof met eeuwenoude olijfbomen. In Gethsemane bad de Here Jezus, vroeg Hij of de drinkbeker aan Hem kon voorbijgaan, zweette Hij bloed, werd de Judaskus gegeven, vielen de Romeinse soldaten achterover, en werd Hij gearresteerd. Ook is dit de plaats waar Petrus het oor afhakte van Malchus.

KIDRONDAL

We dalen af in het Kidrondal. Dit is de plaats die Jezus overstak na het Pesachmaal (Avondmaal), zo vertelt Johannes in zijn evangelie (**Joh.18:1**): ***“Jezus ging met zijn discipelen naar de overzijde van de beek Kidron, waar een hof was, die Hij met zijn discipelen binnenging.”*** Het Kidrondal wordt ook genoemd in **2 Samuel 15:23**. David stak vanuit Jeruzalem dit dal over, toen Hij oostwaarts de woestijn in vluchtte voor zijn zoon Absalom. **De koning stak de beek Kidron over en al het volk trok in de richting van de woestijn.** En even verderop lezen we (vers 30): ***David nu besteeg de helling van de Olijfberg, en weende onder het voortgaan, het hoofd omhuld en barvoets, en allen die bij hem waren, hadden het hoofd omhuld en trokken al wenende voort.***

Dus zowel koning David als Jezus, de “zoon van David” hebben geweend op deze berg, en verraad ervaren.

Als Johannes vermeldt dat Jezus de beek Kidron overstak, wordt deze geschiedenis van David nadrukkelijk in herinnering geroepen.

Wanneer we in het Kidrondal lopen, zien we hoe hoog de stad gebouwd ligt, op de heuveltoppen.

VIA DOLOROSA

We bezoeken een gedeelte van de Via Dolorosa, welke loopt door de Oude Stad. Overigens, deze voert voor een groot gedeelte door de Arabische wijk, waar op sabbat de bedrijvigheid gewoon doorgaat (moslims hebben op vrijdag hun bijzondere diensten, het zgn. “vrijdaggebed”).

TEMPELPLEIN

Indien mogelijk bezoeken we ook het Tempelplein, waar eens de Tempel stond, en waar nu Islamitische heiligdommen staan. De “Dome on the Rock” (met de gouden koepel), blijkt uit onderzoek, staat exact op de plaats waar het Heilige der Heiligen zich heeft bevonden. Op de rots Moria, waarop Isaäk bijna geofferd zou zijn, is de plaats gelocaliseerd waar de Heilige Ark stond.

GRAFTUIN

We eindigen de route in de Graftuin. Deze is gelegen pal naast de plaats, waarvoor sterke papieren zijn dat dit Golgotha is. Het betreft een rots die er uitziet als een schedel, en aangezien deze bestaat uit een harde steensoort die niet aan erosie onderhevig is, is de vorm min of meer gelijk aan die van 2000 jaar geleden. Ook is hij gelegen op een punt waarvan het heel aannemelijk is dat er executies werden uitgevoerd. De Romeinen deden dit bij voorkeur langs uitvalswegen van de stad, vanwege het afschrikwekkende effect. Tegelijk moest vanwege de Joodse wetten een dergelijke plaats ver genoeg van de toenmalige stadsmuren vandaan liggen. Aan al deze voorwaarden voldoet deze plaats, dus er valt volgens wetenschappers met een zekere waarschijnlijkheid te veronderstellen dat dit Golgotha betreft. Momenteel ligt het overigens pal tegen een druk Arabisch busstation (geclaxonneer!). Maar wanneer we de Graftuin, welke aan de voet hiervan ligt, bezoeken, overvalt ons een weldadige rust. Dit parkachtige gebiedje is een oase in alle hectiek van de Arabische wijk waarin het ligt. Hier is ook een oud graf, waarvan overigens vaststaat dat het niet het graf van de Here Jezus geweest kan zijn, maar waar het graf van Hem vermoedelijk zeer nabij geweest moet zijn. Onderzoek hiernaar is niet mogelijk vanwege alle bebouwing. Maar deze graftuin biedt wel de sfeer van het Paasverhaal. Bij de ingang van het graf hangt het veelzeggende bordje: "Hij is hier niet, Hij is opgestaan!"

Hier willen wij ons middaggebed houden.

Dag 7 Zondag 28 oktober 2012 DAG VAN RUST EN ONTSPANNING

Vandaag is het zondag. Misschien een vreemde gewaarwording, want het voelt als "maandag". Het leven gaat weer in volle gang voort. Op de straten die op sabbat leeg waren, raast en claxonneert weer het verkeer, en de winkels zijn open.

Bewust hebben we ervoor gekozen deze dag vrij te houden, voor wie evt. een dienst in een kerk zou willen bezoeken (deze zijn wel engelstalig). Ook is een dagje "niks doen" of "de neus achterna" misschien best fijn, na een aantal dagen al zoveel indrukken.

Tegelijk is het zo, dat u zich wat mij betreft niet verplicht hoeft te voelen om de zondag nu bijzonder te wijden. We volgen immers het ritme van Israel, en voor Israel geldt dat de Here God de Sabbat heeft ingesteld (ook "voor de vreemdeling die in uw poorten is" (en dat zijn wij!), zodat ik – voor mijzelf sprekend- naar eer en geweten meen de rustdag in acht genomen te hebben op zaterdag/sabbat, waarbij we ook twee diensten hebben gehouden.

Laat ieder zich daarom vrij voelen op deze zondag te doen wat de hand of voet vindt om te doen.

Een paar leuke tips voor deze dag:

- Een bezoek aan de Mahane Yehuda markt, de Joodse markt in West-Jeruzalem, een hele belevenis, geuren en kleuren in alle soorten!
- Een bezoek aan de Ben Yehuda winkelstraat
- Een bezoek aan Ticho House, een mooi kunstmuseum met populaire tuin en cafe (Ha-Rav Kook street 9)
- Een bezoek in de Oude Stad aan de Joodse (mooie architectuur!) en Armeense wijk. Daar strijk ik altijd graag neer in "The Armenian Tavern" (Armenian Orthodox Patriarchate Rd 79), een restaurant met prachtig interieur.
- Een bezoek aan de mooie wijk Yemin Moshe. De eerste wijk die destijds buiten de muren van de Oude Stad is gebouwd, en veel pittoreske straatjes kent. Hier is ook de beroemde Montefiore Windmolen, die pas gerestaureerd is door Christenen voor Israel.
- Een bezoek aan het Bible Lands Museum met een prachtige collectie archeologische vondsten uit het oude Midden Oosten uit Bijbelse tijden (Avraham Granot Street 25) of het Israel Museum, dat o.a. de Dode Zee rollen bevat (Ruppin road). Ook heeft het museum werk van Chagall, en van Gerrit Rietveld.
- De Knesset (parlementsgebouw) en de menorah (Rothschild street)
- De synagoge van het Hadassa Hospital (Ein Kerem), met de beroemde glas in lood ramen van Marc Chagall, die de 12 zonen van Jakob voorstellen (de 12 stammen).
- Ein Kerem, de geboorteplaats van Johannes de Doper, net buiten Jeruzalem gelegen
- Wie Mea Shearim bezoekt (de ultra-orthodoxe wijk van Jeruzalem), dient zich gepast te kleden, en discreet te fotograferen.

Dag 8 29 oktober 2012 WOESTIJN VAN JUDA – QUMRAN – ENGEDI/NAHAL DAVID – DODE ZEE-MASSADA

Vandaag reizen wij de woestijn van Juda in, op weg naar de Dode Zee.

U zult merken dat de weg fors afdaalt. Hemelsbreed dalen we in 20 kilometer 1 kilometer (van Jeruzalem dat +700m ligt naar de Dode zee, die -300 m ligt) naar het diepste punt op aarde. We krijgen zo een beeld van de weg die ook in de gelijkenis van de Barmhartige Samaritaan een rol speelde: ***“Een zeker man daalde af van Jeruzalem naar Jericho”***, (Lukas 10:30).

WOESTIJN VAN JUDA

De woestijn van Jud(e)a is een prachtige woestijn, die direct aan de Oostzijde van Jeruzalem (achter de Olijfberg) begint. Grillige door weer en wind uitgesleten heuvels en dalen bepalen het landschap. Er zijn veel contrasten: hete landschappen en koele grotten, dorre en droge gebieden en verrassende bronnen en oases.

Ook kenmerkend voor deze woestijn zijn de afgeronde stenen, die op sommige plaatsen liggen. Zij lijken erg op broden, zoals die in Israel gebakken werden. Toen de Here Jezus in deze woestijn 40 dagen vastte, en door de duivel verzocht werd, was het niet voor niets dat er gezegd werd: ***“zeg dat deze stenen in broden veranderen”***. (Matteus 4:3).

Omdat deze woestijn “in de achtertuin van Jeruzalem” ligt, is het zeer wel mogelijk dat de duivel Hem meenam naar het Tempelplein (de Olijfberg westwaarts weer over), en Hem daar op de rand van het dak van de Tempel stelde. (Matteus 4:5).

Ook leven er bijzondere dieren in deze woestijn, waaronder gazellen, berggeiten en zelfs nog enkele Sinaïpanthers ofwel luipaarden (in de buurt van Engedi).

In deze woestijn werden gazellen gevangen met netten, die op de bodem (lieft in het zand) werden neergelegd, zodat het erover rennende dier zich verstrikte.

Dit beeld wordt o.a. in **Psalm 25:15** gebruikt, waar David zegt: ***“Mijn ogen zijn bestendig op de HERE, want Hij voert mijn voeten uit het net.”***

Overigens was deze woestijn een geliefde vluchtplaats. Zo vluchtte koning David hier voor zijn schoonvader Saul, en later voor zijn zoon Absalom (wat een familiegeschiedenis heeft hij toch gehad...), en de Here Jezus zegt ergens: ***“vlucht naar de bergen van Juda”*** (Matteus 24:16), sprekend over de “gruwel der verwoesting”.

QUMRAN

In één van de vele grotten van de woestijn van Juda zijn vele eeuwen geleden de bijzondere boekrollen verborgen, die in de vorige eeuw gevonden zijn: oude Bijbelrollen, die thans in het museum in Jeruzalem bewaard worden, en inmiddels aan veel onderzoek hebben blootgestaan. Eén van de uitkomsten van het onderzoek is, hoe nauwkeurig de Bijbelteksten zijn overgeleverd.

ENGEDI

De bekendste oase van de woestijn van Juda is Ein Gedi. Een prachtig gebied rond bronnen in de bloedhete woestijn, met ook een unieke flora, van zowel tropische als woestijnminnende bloemen. In dit hield David zich verborgen voor Saul, en sneed hij de slip van diens mantel af. Lees **1 Samuel 24:1** en verder: ***“David trok zich met zijn mannen terug in de rotsholen in de buurt van Engedi. Toen Saul hoorde dat David zich in de woestijn bij Engedi bevond, koos hij drieduizend van de beste mannen van Israel uit en ging met hen in het rotsachtige gebied waar de steenbokken leven, op zoek naar David en zijn mannen.”***

We wandelen dit gebied in, via de Nahal David (Davidrivier) naar de Davidwaterval. Heerlijk verkoelend. Dieper het gebied in is ook de vergelijkbare Sulamit-waterval, die zo genoemd is omdat Engedi ook in het Hooglied bezongen wordt: ***“Mijn lief is mij een hennatros, in de wijngaarden van Engedi.”*** (Hooglied 1:14). (Sulamit was de naam van het meisje in het boek Hooglied).

In dit gebied is ook **Psalm 63** geschreven, waarschijnlijk toen David op de vlucht was voor Absalom. Van deze Psalm noemen we hier het begin:

***“Een Psalm van David, toen Hij in de woestijn van Juda was.
God, U bent mijn God, U zoek ik.
Naar U smacht mijn ziel,
naar U hunkert mijn lichaam
in een dor en dorstig land, zonder water.”***

DODE ZEE

“Waar kan men 300 meter onder zeeniveau toch óp het zeewater drijven, en wel zonder er in onder te gaan?”

Kortom, het is tijd voor een verkoelende duik in de Dode Zee, het bijzondere meer, waarin de Jordaan uitmondt, en waarvan het zoutgehalte dusdanig hoog is, dat men er blijft drijven. Het verdient overigens aanbeveling het hoofd niet onder te dompelen (stekende ogen) en geen water in te slikken (al snel giftig wegens de hoge zoutconcentratie!). Ook kleine wondjes komen genadeloos aan het licht vanwege het zout. Dus wellicht is het een optie benen of gezicht deze dag niet te scheren.

Wat prettig is: jezelf insmeren met modder uit een van de holen of van de zeebodem (erg goed voor de huid), dit even laten opdrogen en vervolgens afspoelen in de zee (na eerst op de foto te zijn geweest natuurlijk). Vergeet niet na afloop te douchen om het zout weer van de huid af te spoelen.

De Dode Zee en het gebied rondom bevat veel bijzondere minerale stoffen, geneeskrachtig voor de huid. In **Genesis 14**, waar de veldslag tussen de koningen van Sodom/Gomorra enerzijds en Kedorlaomer en de zijnen anderzijds beschreven wordt, blijkt ook al dat er bijzondere stoffen aangetroffen werden. **Gen.14: 10** meldt: ***“Het dal van Siddim nu was vol asfaltputten”***. Toen de koning van Sodom deze strijd verloor en Abrams neef Lot gevangen genomen werd, trok Abram de overwinnende koningen achterna, versloeg hen, en bevrijdde zijn neef Lot.

Natuurlijk het meest bekend is dit gebied van de verwoesting van de steden Sodom en Gomorra, beschreven in **Genesis 19**, toen de Here God zwavel en vuur op deze goddeloze steden liet regenen, en waar de vrouw van Lot veranderde in een zoutpilaar.

Ook al is de vlakke dor en doods, en als zodanig een afschrikwekkend voorbeeld, toch bestaat er in de Bijbel nog een rijke belofte van genade voor deze steden. In **Ezechiël 16:53** e.v. lezen wij: ***“En Ik zal een keer brengen in haar lot, het lot van Sodom en haar dochters. (...) Uw zusters, Sodom en haar dochters, zullen terugkeren tot haar vorige staat; en gij (Israel) en uw dochters zult eveneens terugkeren tot uw vorige staat.”***

Kortom, als de tijd van Gods oordeel over deze steden voorbij is, dan staat hen weer iets moois te wachten. Zo is dit landschap tegelijk de voorbode van Gods genade.

Aan de overkant van de Dode Zee zien we Jordanië liggen. In vroeger tijden heette dit gebied Moab, het moederland van Ruth.

MASADA

Deze beroemde burcht torent 440 m boven de Dode Zee uit. Hij is gebouwd bovenop de rotsen in de 1^e of 2^e eeuw v.C. Koning Herodes liet het complex uitbouwen en versterken. Tijdens de Eerste Joodse Opstand werd het fort, dat in handen was van de Romeinen, in 66 n.C. ingenomen door de Zeloten. Nadat in 70 Jeruzalem gevallen was, trokken Titus' soldaten naar dit fort. Minder dan 1000 Joodse verdedigers hielden twee jaar lang stand tegen de Romeinen. In 73 verloor men de strijd en verkoos men de dood boven het levend in Romeinse handen te vallen. De door de Romeinen opgeworpen toegangswal tot de burcht is ook nog steeds te bezichtigen, en vanaf het fort zijn ook de omtrekken van Romeinse kampementen in de vlakke nog steeds te zien.

Dag 9 30 oktober 2012 NEGEV - SDÉ BOKER – EIN AVDAT – MAKTESH RAMON

NEGEV

Na de overnachting bij de Bedoeïenen reizen we vanuit de woestijn van Juda de Negev woestijn in. Deze ruige en prachtige woestijn met veel flora en fauna, die de helft uitmaakt van Israëls oppervlakte, is in de Bijbel o.a. bekend uit **Genesis 12:9**. Toen Abram uit Haran op Gods roepstem naar Israël reisde, trok hij door het land, en "reisde **steeds verder, in de richting van de Negev.**" Ook in **Gen.13:1** e.v. lezen we over deze woestijn als reisroute van Abram bij het onderzoeken van het land dat hem beloofd was.

Ook in **Numeri 13:17** e.v. komt de Negev ter sprake, toen Mozes de 12 verspieders uitzond naar het Beloofde Land: "**Hij droeg hun dit op: "Ga eerst door de Negev en dan de bergen in, en kijk hoe het land is"**". In **vers 22** lezen we vervolgens: "**Ze trokken door de Negev en kwamen daarna in de buurt van Hebron. (...) In het Eskoldal aangekomen sneden ze een rank met één tros druiven af, die ze met zijn tweeën aan een stok moesten dragen.**"

Ook in de profeten speelt de Negev een rol, bijv. in **Obadja 1:19**, waar geprofeteerd wordt dat Israël de Negev weer in bezit zal krijgen: **Het volk van Jakob zal de Negev en het bergland van Esau in bezit nemen, het heuvelland en het gebied van de Filistijnen, en ook de gebieden van Efraïm en Samaria, en Benjamin en Gilead.**

Tegenwoordig is dit het geval, sinds 1948 zijn er zelfs meer dan 50 woonplaatsen in de woestijn gesticht.

SDÉ BOKER

Sde Boker is een kibboets in de Negev, Israël, ongeveer 55 kilometer ten zuiden van Beër Sjeva. Het bevindt zich in een mooi natuurgebied, met kliffen, oases en een rijke fauna, waaronder veel trekvogels. De kibboets is in 1952 gesticht en werd vooral beroemd doordat David Ben-Gurion en zijn vrouw zich hier in 1953 vestigden. In de buurt van de kibboets werd hij later ook begraven. Vlakbij de graven van David en Paula Ben-Gurion is een onderzoekscentrum gevestigd, in zijn nagedachtenis. Het verricht woestijnonderzoek. Hier is ook een middelbare kostschool, waar leerlingen uit heel Israël zich toeleggen op het studeren van milieu, biologie en aardrijkskunde.

EIN AVDAT

In het Ein Avdat nationaal park maken we een prachtige wandeling door de kloof die hier gevormd is.

MAKTESH RAMON

Ook bezoeken we de Maktesh Ramon, een enorme krater (40x9 km), ontstaan door de over elkaar schuivende platen van het Europese, Aziatische en Afrikaanse continent.

Dag 10 31 oktober 2012 WADI ELAH - BETH SHEMESH – SOREQ VALLEI –

Vanuit de Negev reizen we deze dag weer noordwaarts, naar Tel Aviv.

WADI ELAH

Eerst bezoeken we Wadi Elah.

(Zoals u tijdens de tochten door de woestijnen ongetwijfeld hebt geleerd, zijn wadi's droge beddingen die, wanneer het regent, ineens in een kolkende stroom kunnen veranderen. Het is ook een wadi waarover het gaat in Jezus' gelijkenis van de man die zijn huis bouwde op het zand, of op de rots. Een huis in een wadi op een rots kan de waterstroom weerstaan, op het zand echter wordt alles weggespoeld.)

Wadi Elah is bekend, omdat hier de beroemde strijd plaats had tussen David en Goliath. Dit verhaal staat in **1 Samuël 17**. Destijds heette het dal het 'Terebintedal'.

Wist u trouwens dat er in het Oude Testament nog enkele vergelijkbare verhalen staan?

Zo vermeldt **1 Kronieken 20: 5** het volgende over de broer van Goliath: ***Tijdens een andere veldslag tegen de Filistijnen werd Lachmi, de broer van Goliath uit Gat, gedood door Elchanan, de zoon van Jaïr. De schacht van Lachmi's speer was zo dik als de boom van een weefgetouw.***

En ook een neefje van David wist van wanten, vertelt de Kroniekenschrijver, één vers verder:

Opnieuw was er strijd, bij Gat, en daar was een man van zeer grote lengte, die zes vingers en zes tenen had, vierentwintig. Ook deze stamde af van Rafa. Hij hoonde Israël, en Jonathan, de zoon van Davids broer Sima, versloeg hem. (1 Kronieken 20:6,7)

BETH SHEMESH

Wanneer we verder rijden, komen we langs Beth Shemesh.

In de Bijbel komen we Beth Shemesh o.a. tegen als de plaats waar de Ark van het Verbond terugkeerde in Israel, nadat deze was geroofd door de Filistijnen.

Deze geschiedenis staat in **1 Samuel 6**. De koeien trokken de wagen met de Ark erop naar Bet-Semes. (**vers 12**). Daar heeft de Ark een tijdlang vertoefd, totdat hij later, toen David koning was, naar Jeruzalem overgebracht werd.

Rond Bet-Semes staan twee moeilijk te begrijpen verhalen over de Ark. Het eerste lezen we eveneens in **1 Samuel 6**. Toen de ark in Bet-Semes aankwam, keken de arbeiders verheugd op, zo lezen we in **vers 13**, en zij brachten als dank spontaan offers voor de Here God. Maar even verderop (**vers 19 en 20**) lezen we dat de Here God een slachting aanrichtte onder de mannen van Bet-Semes, omdat ze naar de Ark gekeken hadden.

En verderop, **2 Samuel 6**, staat het eveneens moeilijk te begrijpen verhaal van Uzza die, toen de wagen met de Ark erop (op weg naar Jeuzalem) dreigde te kantelen, de Ark tegenhield, ter plekke dood neerviel.

Zo heilig was de Ark, dat, hoewel goedbedoeld, ernaar kijken of aanraken de dood betekende.

SOREQ

Vervolgens rijden we het gebied in waar de Soreq-beek doorheen kronkelt. Uit **Richteren 16:4** weten we dat dit het gebied was, waar de tragische geschiedenis van Simson en Delila zich afspeelde. In deze omgeving speelden zich overigens ook de meeste verhalen uit het leven van Simson zich af.

In deze omgeving zijn veel grotten en spelonken, waaronder de spelonk van Adullam. Adullam is bekend van het verhaal van Juda en Tamar (**Genesis 38**), en van Davids verblijf in de spelonk van Adullam (**1 Samuel 22**, de plaats waar David, op de vlucht voor Saul, zijn legertje verzamelde). Ook **2 Samuel 23** vertelt een geschiedenis van David bij deze plaats.

Wij bezoeken overigens een ander grottencomplex: de Soreq-grotten, beroemd om hun pracht.

JAFFA Bij voldoende tijd bezoeken we Jaffa (waarvan de beschrijving op "Dag 1" te vinden is).

Dag 11 1 november 2012 'S MORGENS VRIJ IN TEL AVIV – TERUGREIS